

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Degelijke biografie van een alleskunner [Bespreking van: W. Uitterhoeve (2009) Cornelis Kraijenhoff 1758-1840: een loopbaan onder vijf regeervormen]

Lok, M.

Publication date

2010

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Geschiedenis

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Lok, M. (2010). Degelijke biografie van een alleskunner [Bespreking van: W. Uitterhoeve (2009) Cornelis Kraijenhoff 1758-1840: een loopbaan onder vijf regeervormen]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 123(3), 460-461.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Het is een gemeenplaats dat de Bataafs-Franse tijd een van de minst bekende perioden in de Nederlandse geschiedenis is. De afgelopen twee decennia zijn er – veelal in navolging van het werk van de Amsterdamse historicus Niek van Sas – echter vele studies verschenen die de periode van de Revolutie en de Restauratie analyseren vanuit het perspectief van het ontstaan van de moderne nationale staat. De meeste aandacht van historici is tot nu toe uitgegaan naar de patriotten en de Bataafse revolutionairen in de late achttiende eeuw. Napoleontisch Nederland en het tijdperk van Willem I bleven achter in de belangstelling. Wilfried Uitterhoeve's degelijke biografie van de militaire ingenieur, bestuurder en wetenschapper Cornelis Kraijenhoff (1758-1840), een sleutelfiguur in de Nederlandse geschiedenis rond 1800, vormt dan ook een belangrijke verrijking. Uit zijn nominatie voor de grote geschiedenisprijs 2009 blijkt dat Uitterhoeve ook een niet-wetenschappelijk publiek voor zijn onderwerp heeft gevonden.

Uitterhoeves Nijmeegse dissertatie is een klassieke,

Degelijke biografie van een alleskunner

*Wilfried Uitterhoeve, Cornelis Kraijenhoff 1758-1840.
Een loopbaan onder vijf regeervormen (Vantilt; Nijmegen
2009) 480 p., ill., € 27,50 ISBN 9789460040429*

chronologisch opgebouwde biografie die de loopbaan van de protagonist volgt. Van het innerlijk leven of de gezinssituatie van Kraijenhoff komen we weinig te weten. Volgens Uitterhoeve is dit het gevolg van een gebrek aan bronnen – zo schrijft Kraijenhoff in zijn autobiografische geschriften nauwelijks over zijn echtgenote Johanna van der Plaat. Kraijenhoffs carrière biedt een interessant panorama van de turbulente geschiedenis en de vele regimes die Nederland vanaf de oude republiek tot en met het koninkrijk van Willem I heeft gekend. Het boek begint wat schools en braaf met een relatief lange beschrijving van de jeugd van Kraijenhoff als zoon van een militaire ingenieur in Nijmegen en zijn studie in Harderwijk. Onder druk van zijn vader zag Kraijenhoff aanvankelijk af van zijn droom om net als zijn vader een carrière in de militaire genie te volgen, en ging eerst rechten studeren en later wijsbegeerte en medicijnen.

Vanaf de invasie van de Franse revolutionaire leger en de omwenteling in Amsterdam begint het echter spannender te worden. De lezer wordt langzaam in het boek

en de personage van de hoofdpersoon getrokken. Gelukkig voor de biograaf was Kraijenhoff steeds persoonlijk aanwezig op de cruciale keerpunten in de Bataafs-Franse periode. Als gevolg van zijn patriotse activiteiten moest Kraijenhoff Amsterdam, waar hij arts was, ontvluchten en sloot hij zich aan bij de revolutionair Herman Daendels. Op 18 januari 1795 keerde hij, vooruitlopend op de Franse legers, terug naar Amsterdam om de machtsoverdracht van het oude stadsbestuur en de Pruisische gouverneur te eisen. Kraijenhoff werd door de nieuwe revolutionaire machthebbers benoemd tot stadscommandant. Vervolgens maakte hij zich nuttig voor de Bataafse republiek door hoge functies in de militaire genie en de waterstaat te vervullen. Hij hield zich in navolging van het Franse voorbeeld bezig met het nauwkeurig opmeten van het Nederlandse grondgebied op basis van de driehoeksmeting. Ook tijdens de Engels-Russische invasie van Noord-Holland in 1799 speelde Kraijenhoff een belangrijke rol.

Kraijenhoffs ster bleef door de verschillende regimes heen stijgen. In 1809 was hij als Minister van Oorlog onder Koning Lodewijk verantwoordelijk voor de verdediging van Walcheren tijdens de Engelse invasie. In een spannende episode maakte hij zich in december van datzelfde jaar sterk voor de, uiteindelijk niet gerealiseerde, verdediging van Amsterdam tegen de legers van Napoleon. De Franse keizer vergaf Kraijenhoff echter tijdens zijn bezoek aan de Nederlanden en luisterde – naar Kraijenhoffs eigen zeggen – met veel belangstelling naar zijn militaire adviezen. Omdat hij zich tijdens de Inlijving in de politieke luwte bevond, had Kraijenhoff tijd om zijn tweede grote wetenschappelijke project te voltooien: het gelijkstellen van de waterstanden van de belangrijkste rivieren en verbindingsvaarten op basis van het Amsterdams Peil. Na de ineenstorting van het napoleontische gezag werd Kraijenhoff onder meer verantwoordelijke voor de fortificaties van Willem I's zuidelijke grenzen, een project dat volgens Uitterhoeve qua omvang en kosten te vergelijken is met de Deltawerken. De fortificaties, die de kroon op Kraijenhoffs werk hadden moeten zijn, werden echter zijn Waterloo. Hij raakte verstrikt in de complexe politieke verhoudingen van het systeem van Willem I, en beschuldigd van fraude werd hij uit zijn ambt gezet. Zijn laatste jaren besteedde Kraijenhoff aan de zorgvuldige opbouw van zijn eigen nagedachtenis.

Met zijn keuze voor een biografie heeft Uitterhoeve gekozen voor een vorm die goed past bij een historische studie over de periode rond 1800. De vroege negentiende eeuw was immers een periode van 'persoonlijke politiek': ideologieën en staatsinstituties waren nog in ontwikkeling en persoonlijke relaties tussen staatslieden bepaalden het politieke bedrijf. Kraijenhoffs 'veelheid' van interesses als natuurkundige, waterstaatkundige, topograaf en militair ingenieur was typerend voor een tijd waarin het proces van wetenschappelijke specialisatie en professionalisering van beroepsgroepen nog niet voltooid was. Toch brengt het genre van de biografie ook nadelen met zich mee die terug te vinden zijn in het werk van Uitterhoeve. Hij benadrukt naar mijn mening de uniciteit van zijn protagonist te veel, een bekende valkuil van de biograaf. Zo noemt Uitterhoeve in zijn proloog Kraijenhoff 'uitzonderlijk' omdat hij 'door alle maatschappelijke en staatkundige veranderingen heen [...] gedurende bijna een halve eeuw actief lid is geweest van de bestuurlijke elite van het land'. In dit opzicht was Kraijenhoff juist niet uitzonderlijk, maar eerder typerend voor een hele generatie bestuurders die op bestuurlijke posities gekomen waren door de Bataafse revolutie, vervolgens onder het staatsbewind, raadpensionaris Schimmelpenninck en de Napoleons dienden, om uiteindelijk als vooraanstaande ambtsdragers van het Verenigd Koninkrijk te eindigen. Kraijenhoff valt goed te vergelijken met mannen als Appellius, Elout, Goldberg, Van Maanen, Falck, Janssens en Wiselius die zich, gedesillusionneerd door de revolutionaire idealen, bekeerden tot de autoritaire staat om hun technocratische doelen van modernisering, rationalisering en centralisering te bereiken. Dat de loopbaan van Kraijenhoff deel uitmaakte van een bredere ontwikkeling van het moderne bestuur – deels als autonome ontwikkeling, deels als gevolg van de Franse invloed – blijft onderbelicht door de aandacht voor de uitzonderlijke kwaliteiten van de held. De vele fascinerende onderwerpen met betrekking tot de relatie van wetenschap, leger en staatsvorming, die in dit boek genoemd worden, doen hopen op veel nieuwe studies naar de periode die niet alleen vanuit biografisch perspectief geschreven zijn.

Matthijs Lok

Universiteit van Amsterdam